

Pukkverkene ved Konnerud Gruver.

av Ø. Juul Nilsen - D.G Nytt august -82.

Som gammel Konnerudbeboer er jeg interessert i de gamle gruvene her og driften av disse. Jeg vil her ta for meg pukkverkene fordi jeg tror dette generelt er en lite kjent del av arbeidet i gruvene.

Det Jarlsbergske sølvhaltige, bly og kobberverk, som det dengang het (jeg vil i fortsettelsen kalle det Konnerudv.), hadde 6 pukkverk i drift i 1745. Det var 11 pukkverk i 1738. De fleste av disse hadde blitt flyttet fra Selvik gård i Sande i perioden 1736 - 1738, men de ble begrenset til 6 da vanntilslaget for å drive pukkverkene viste seg ikke å kunne dekke flere. Hvert pukkverk hadde 9 stempler som ble drevet av et vannhjul med diameter 14 fot = 4,3 m.

Vannhjulene gjorde fem hundre omdreininger i timer, og hvert stempel ble løftet 3 ganger ved hver omdreining. Dette var til stor grad avhengig av vanntilgangen. De angitte omdreiningstall forutsatte overflod av vann. Dette var dessverre til tider ikke tilfelle, og medførte at driften ikke alltid var like stor. Når pukkverkene gikk for full fart var det 2 pukkere ved hvert av verkene døgnet rundt (2 skift á 12 t.). Disse klarte å pukke fra 16 til 24 tønner malm pr. døgn. 1 malmtønne ved Konnerudv. = 11 kubikkfot = 0,399m³. Ved kongsberg Sølvverk var 1 malmtønne = 8 kubikkfot = 0,247 m³. Hvorfor den var større ved Konnerudverket har jeg ikke kunnet finne ut. Dette var nok til å gi 2-3 slemmere arbeid og å sette 4-9 vaskebenker igang. I et normalår klarte Konnerudverket å pukke 1800-2000 tønner malm (alle pukkverk gikk ikke året rundt p.g.a. vannmangel). Den utpukkede malmen

besto av tildels grovterning bly-malm, grov og finkornig samt flitteraktig bly med innsprengning av gul kobberkis i kvarts, dels av gul kobbermalm med kalkspat og jernarter innblandet, forskjellig bergarter og til sist den sølvholdige blågrå flitteraktig sinkblendens. Den sistnevnte skapte problemer i pukkverkene da det ved vaskingen var svært vanskelig å skille de flitteraktige partiklene fra de andre metallene.

Sinkblendens skapte også problemer ved smeltingen, fordi den var svært bestandig mot varmen. Dette gikk igjen utover lønnsomheten ved Konnerudverket. Pukkingen av malmen ble lagt opp etter malmens beskaffenhet. Snart brukte man grov snart finere pukkning, alt etter som man trodde malmen trengte det.

Arbeidet i pukkverkene var en slitsom jobb. Skiftene gikk fra kl. 04.00 om morgenen til kl. 16.00 til kl. 04.00. Arbeiderne hadde i sitt 12 t. skift to spisepauser. 1/2 t. om morgenen og 1 t til middag, men friheten var svært begrenset da pukkverkene ikke ble stanset, men gikk døgnet rundt. Skiftene var fordelt slik at en arbeidet en uke dagskift og en uke nattskift. På skiftet fikk pukkerne 16 skilling = 53 øre d.v.s. ca. 4,4 øre pr. time. I måneden ble dette 4 rd. 68 skilling = kr. 18,27 for 28x12 timers skift. Avlønningen for de andre arbeiderne ved pukkverkene var følgende:

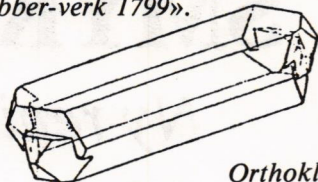
- overslemmer fikk 12 skilling = kr. 0,40 for 12 t.
- simpel slemmer fikk 8 skilling = kr. 0,27 for 12 t.
- vasker fikk 7 2/3 skilling = kr. 0,25 for 12 t.
- opptrekker fikk 7 skilling = kr. 0,24

for 12 t.

Pukkstigeren hadde en månedlig gasje på 6 rd = kr. 24,00. Og dessuten en produksjonspremie på 12 skilling = 40 øre for hver såkalte røsteslig som ble regnet for å være 33 canter = 1,64 tonn. Hvert pukkverk var forpliktet til å levere 66 canter ukentlig. Dette medførte at pukkstigeren fikk en ekstra-bonus på 1 rd = kr. 4,00 pr. måned. Pukkstigeren fikk også tillegg for produsert mengde av pukk, som ble utdelt pr. kvartal. Dette ble utregnet slik at den stiger som kunne vise til den beste produksjonen ved pukkverket med hensyn til mengde og kvalitet fikk 4 rd., den neste 3 rd. 48 skilling, videre 3 rd., 2 rd., 1 rd., mens den med minst

og den dårligste kvaliteten ikke fikk utbetalt noe tillegg. Med alle de nødvendige omkostninger til lønn, materialer o.s.v. ble kostnadene ved pukkverket 16 skilling = 53 øre pr. tønne malm. Kostnadene fordelte seg med $2 \frac{2}{3}$ skilling til pakkingen, $5 \frac{1}{3}$ skilling til nødvendige materialer og 8 skilling til slemming og vaskin.

Kildehenvisninger: Erland Thoresen, «Det Jarlsbergske sølvholdige bly- og kobber-verk 1799».

Orthoklas